

WSPÓŁPRACA UCZELNI WYŻSZYCH I ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

**JAKO ANIMATORÓW
SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO
Z WYKORZYSTANIEM POTENCJAŁU
DZIEDZICTWA KULTUROWEGO**

**pod redakcją
MONIKI BANAŚ
FRANCISZKA CZECHA
MAŁGORZATY KOŁACZEK**

WSPÓŁPRACA UCZELNI WYŻSZYCH I ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

**jako animatorów
społeczeństwa obywatelskiego
z wykorzystaniem potencjału
dziedzictwa kulturowego**

**pod redakcją
MONIKI BANAŚ
FRANCISZKA CZECHA
MAŁGORZATY KOŁACZEK**

Kraków 2019

Copyright by autorzy poszczególnych tekstów and Instytut Studiów
Międzykulturowych, Wydział Studiów Międzynarodowych
i Politycznych – Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Kraków 2019

Recenzent
prof. dr hab. Emil Orzechowski

Opracowanie redakcyjne
Magdalena Kusak

Publikacja finansowana w ramach programu
Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
pod nazwą „DIALOG” w latach 2017–2019

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

ISBN: 978-83-8138-152-9

KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel./faks: 12 431 27 43, 12 421 13 87
e-mail: akademicka@akademicka.pl

Księgarnia internetowa:
<https://akademicka.pl>

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
RADOSŁAW RYBKOWSKI Uniwersytet współpracujący. Nauka we współpracy ze społeczeństwem	11
MAGDALENA FURDZIK Trzeci sektor w Polsce – prawnie określony i społecznie niespełniony	29
ALEKSANDRA LIS Modele współpracy uniwersytetów z organizacjami pozarządowymi (NGO)	53
AGNIESZKA PACUT Przedsiębiorczość społeczna a szkoły wyższe – formy, obszary i wyzwania kooperacji	71
MARTA DU VALL Pozytywne implikacje wybranych europejskich koncepcji i programów jako czynnik wzmacniający społeczeństwo obywatelskie poprzez nacisk kładziony na międzysektorową współpracę organizacji pozarządowych i uczelni wyższych	103
RENATA HOŁDA Dziedzictwo kulturowe w aktywizacji społeczeństwa obywatelskiego	127

MARIOLA PAWEŁKO	
Współpraca międzysektorowa uniwersytety – organizacje pozarządowe w świetle literatury przedmiotu	145
MAGDALENA CZECH	
Społeczeństwo obywatelskie – wielość perspektyw	159
MARTA HOFFMANN	
Współpraca międzysektorowa w perspektywie relacji uniwersytet – organizacje pozarządowe	177
FRANCISZEK CZECH	
Badania nad współpracą uczelni wyższych i organizacji pozarządowych. Stan badań i kwestie metodologiczne	191
ADAM ŻALIŃSKI	
Trzeci sektor jako partner uczelni wyższych w Polsce w opinii ekspertów	211
ANDRZEJ PORĘBSKI	
Szkolnictwo wyższe jako partner trzeciego sektora. Opinie ekspertów na temat sytuacji w Polsce	233
MONIKA BANAŚ	
Dobre praktyki współpracy szkół wyższych i organizacji pozarządowych na Słowacji	263
KAROLINA GOLEMO	
Współpraca organizacji pozarządowych i instytucji edukacyjnych w obszarze inicjatyw kulturalnych i społeczno-obywatelskich. Przypadek Portugalii	293
FRANCISZEK CZECH	
Dobre praktyki współpracy szkół wyższych i organizacji pozarządowych w Wielkiej Brytanii	331
MAŁGORZATA KOŁACZEK	
Trzeci sektor i szkolnictwo wyższe w Austrii – dobre praktyki współpracy międzysektorowej	359
MONIKA BANAŚ, FRANCISZEK CZECH, MAŁGORZATA KOŁACZEK	
Podsumowanie: trzecia misja uczelni i różne drogi jej realizacji	397

FRANCISZEK CZECH¹

UNIwersytet Jagielloński w Krakowie

DOBRE PRAKTYKI WSPÓŁPRACY SZKÓŁ WYŻSZYCH I ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W WIELKIEJ BRYTANII

Cel badań i aspekty metodologiczne zostały omówione w odrębnym rozdziale, niemniej jednak przed przystąpieniem do omówienia dobrych praktyk należy jeszcze poczynić jedną uwagę o charakterze technicznym. W tekście, jak to widać już w tytule, stosowane jest pojęcie organizacji pozarządowej, które w Wielkiej Brytanii zazwyczaj nie jest używane. Mowa jest tam zazwyczaj o *charity* (organizacja dobroczynna) albo o *non-profit organisation*, a rzadziej o *voluntary organisation*. Dodatkowo w prawie brytyjskim, jak wskazuję dalej, funkcjonuje szeroki katalog podmiotów takich jak *charitable company*, *community interest company*, których działalność (albo jej część) mieści się w ramach trzeciego sektora. Niemniej jednak przy omawianiu ogólnych zasad funkcjonowania organizacji non profit często stosowane jest zrozumiałe dla rodzimego czytelnika pojęcie organizacji pozarządowej. Oczywiście jeżeli jasność wyводу wymagała jednak precyzyjniejszego określenia sytuacji, wprowadzone zostały również inne nazwy funkcjonujące w brytyjskim kontekście.

¹ Dr; franciszek.czech@uj.edu.pl.

Informacje ogólne

Społeczeństwo obywatelskie ma w Wielkiej Brytanii długie tradycje. Według National Council for Voluntary Organisations (NCVO) – założonej w 1919 roku jednej z największych organizacji parasolowych zrzeszającej 14 tysięcy organizacji pozarządowych – w Wielkiej Brytanii istnieje ponad 166 tysięcy organizacji pozarządowych (stan na rok 2016). Ich łączny przychód wynosi 48 miliardów funtów, które przeznaczane są na realizację celów statutowych. Cały trzeci sektor według szacunków NCVO zatrudnia ponad 880 tysięcy pracowników, z czego prawie 563 tysiące na pełen etat. Z badań sondażowych wynika, że 22% Brytyjczyków przynajmniej raz w miesiącu nieodpłatnie pracuje w jakiejś organizacji pozarządowej, a 37% poświęca swój czas na taką działalność przynajmniej raz w roku.

Wielka Brytania to również kraj z silnym sektorem szkolnictwa wyższego. Wystarczy powiedzieć, że według najnowszego The World University Rankings publikowanego przez „Time Higher Education” dwa najlepsze uniwersytety znajdują się w Wielkiej Brytanii (Oxford i Cambridge), a wśród dwudziestu najlepszych uczelni świata cztery zlokalizowane są w tym właśnie kraju. Łącznie studiuje w Wielkiej Brytanii ponad 2,3 miliona studentów, z tego ponad 458 tysięcy to studenci z zagranicy, a 319 tysięcy spoza Unii Europejskiej. Tylko ta ostatnia grupa studentów wpłaciła w ramach opłat 4,2 miliarda funtów w roku akademickim 2014/2015². Jak podaje Higher Education Statistics Agency, w roku akademickim 2017/2018 w sektorze szkolnictwa wyższego zatrudnionych było ponad 429 tysięcy pracowników, z czego niemal połowa (212 tysięcy) na stanowiskach akademickich³.

Silna pozycja brytyjskich uniwersytetów oraz trzeciego sektora nie oznacza, że przed tymi dwoma segmentami nie stoją żadne wyzwania.

² *Higher Education in Facts and Figures 2016*, <https://www.universitiesuk.ac.uk/facts-and-stats/data-and-analysis/Documents/facts-and-figures-2016.pdf> (dostęp 19 III 2019).

³ *Higher Education Staff Statistics: UK, 2017/18*, <https://www.hesa.ac.uk/news/24-01-2019/sb253-higher-education-staff-statistics> (dostęp 19 III 2019).

W ostatnim czasie najważniejszym z nich wydaje się wyjście Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej, tym bardziej że wciąż nie wiadomo, na jakich zasadach się ono dokona. Niemniej jednak bez wątpienia będzie miało ono wpływ na sektor szkolnictwa wyższego i trzeci sektor, ponieważ ponad 10% środków na badania w Wielkiej Brytanii pochodzi z funduszy Unii Europejskiej, która finansuje także różne projekty realizowane (także we współpracy międzynarodowej) przez organizacje pozarządowe⁴. Należy dodać, że przez problemy finansowe sektora edukacji wyższej w ciągu ostatniej dekady rząd już dwukrotnie zgadzał się na podwyższenie czesnego. W tym kontekście jeden z ekspertów, z którym w ramach projektu przeprowadzono rozmowę, stwierdził, że „obecnie wiele zbiegających się trendów modyfikuje sposoby, w jakie zaangażowanie obywatelskie przejawia się we współczesnym społeczeństwie Wielkiej Brytanii. Wraz ze wzrostem rządowych cięć budżetowych w następstwie kryzysu finansowego w latach 2007 i 2008 wiele usług tradycyjnie świadczonych przez rząd zostało zredukowanych lub wyeliminowanych”⁵. Taką ocenę sytuacji kończy on jednak optymistycznym wnioskiem: „Abstrahując od negatywnych konsekwencji dla całego społeczeństwa, nowa sytuacja stwarza dobrą okazję dla uniwersytetów i organizacji społeczeństwa obywatelskiego do współpracy”.

W świetle przywołanej prognozy należy zaznaczyć, że kooperacja między organizacjami pozarządowymi i uniwersytetami już jest znacząca. Świadczy o tym chociażby fakt, że aż 13% środków na badania uniwersytety uzyskują z organizacji pozarządowych. Dla porównania bezpośrednio od biznesu uniwersytety uzyskują 4% środków⁶. W tym kontekście warto dodać, że – jak podają w swoim artykule Clare Holdsworth i Jocey Quinn – nie ma ogólnokrajowych danych o liczbie wolontariuszy wśród

⁴ *Higher Education in Facts and Figures...*, op. cit.

⁵ Wszystkie cytowane w tym rozdziale wypowiedzi ekspertów pochodzą z wywiadów przeprowadzonych w ramach wizyty studyjnej i konsultacji on-line w trakcie realizacji projektu. Szczegółowe informacje na temat badań można znaleźć w rozdziale *Badania nad współpracą uczelni wyższych i organizacji pozarządowych. Stan badań i kwestie metodologiczne* w tym tomie.

⁶ *Ibidem*.

studentów, ale w badaniu przeprowadzonym w jednym z hrabstw (Merseyside) 15% studentów zadeklarowało, że jest aktywnymi wolontariuszami, z czego 7% – że odbywa wolontariat zorganizowany za pośrednictwem uczelni⁷. Należy odnotować, że liczba studentów, którzy nie byli w trakcie badań wolontariuszami, ale w ogóle mają takie doświadczenie, jest z pewnością wyższa.

Dobre praktyki

Głównym celem badań było zidentyfikowanie dobrych praktyk we współpracy trzeciego sektora oraz szkolnictwa wyższego. Powyżej naszkicowane zostały kluczowe informacje kontekstowe o obu sektorach i ich kooperacji. W kolejnych częściach tego rozdziału omówione są różne konkretne formy współpracy i działań na jej rzecz, które były przywoływane przez ekspertów i obserwowane w trakcie wizyt studyjnych lub zostały potwierdzone w trakcie analizy danych zastanych. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że jeden z badanych wyraził przekonanie, że „trudno wskazać jakieś jedno czy dwa odkrywcze rozwiązania, które można wprowadzić w innym miejscu, aby osiągnąć podobny efekt czy po prostu zwiększyć współpracę. O tym, że dobrze układa się współpraca między uniwersytetami i organizacjami pozarządowymi, ale też w innych dziedzinach, przesądza wiele zwyczajnych działań, z których żadne nie jest jakimś magicznym narzędziem, które trzeba poznać, aby osiągnąć sukces. To zestaw tych drobnych działań odpowiada za sukces”.

Pamiętając o tej refleksji, można przystąpić do omówienia przywołanych drobnych działań, które składają się na praktyki wzmacniające współpracę organizacji pozarządowych i uczelni wyższych w sferze kultury. Od razu można jednak dodać, że charakter odpowiedzi sprawia, że mają one szersze zastosowanie niż tylko w przypadku współpracy na polu kultury

⁷ C. Holdsworth, J. Quinn, *Student volunteering in English higher education*, „Studies in Higher Education” 2010, nr 35 (1), s. 113–127.

i z wykorzystaniem potencjału dziedzictwa narodowego. Generalnie można wyróżnić kilka grup rozwiązań, które zostaną teraz systematycznie scharakteryzowane.

Sieć organizacji parasolowych

Pierwsza z przywoływanych w trakcie zbierania danych wskazówek sprowadzała się do przekonania o konieczności ciągłej wymiany doświadczeń między różnymi organizacjami zajmującymi się wolontariatem studenckim i – w szerszej perspektywie – współpracą trzeciego sektora oraz uczelni wyższych. Dzięki takiej wymianie doświadczeń pojawiają się nowe pomysły, uzyskuje się informacje o możliwościach dofinansowania prowadzonych działań i wreszcie rodzą się wspólne przedsięwzięcia, które mogą być realizowane na większą skalę. W tym kontekście wskazywano na istotne znaczenie organizacji parasolowych, takich jak przywołana już NCVO albo Stowarzyszenie Klon/Jawor w Polsce, tylko mających węższy zakres działania. Ekspertki podkreślali, że aby podzielić się najlepszymi praktykami, utworzono grupę wsparcia, szkolenia i koordynacji pierwotnie pod nazwą Workers in Student and Community Volunteering (WiSCV), a obecnie funkcjonującej jako UK Student Volunteering Network (UK SVN). UK SVN ma charakter organizacji pozarządowej, a jej rdzeń stanowią „pracownicy instytucji szkolnictwa wyższego w Wielkiej Brytanii zajmujący się wspieraniem działalności wolontariackiej studentów”⁸ (o roli tych pracowników będzie mowa dalej).

Głównym celem UK SVN jest wymiana doświadczeń między osobami koordynującymi wolontariat studencki i współpracującymi z ramienia uczelni z organizacjami pozarządowymi. UK SVN blisko kooperuje z samorządem studenckim, studenckimi organizacjami wolontariackimi oraz innymi organizacjami trzeciego sektora. Organizowane są dla nich szkolenia

⁸ *Student Volunteering Network*, <http://www.studentvolunteeringnetwork.org/> (dostęp 19 III 2019).

dotyczące zasad rekrutowania i prowadzenia studentów wolontariuszy. Jak stwierdził w trakcie badań informator będący członkiem zarządu UK SVN:

Z powodu nieustannych zmian personalnych w organizacjach pozarządowych i wśród studentów, którzy zdobywają wykształcenie i odchodzą do pracy, ciągle wprowadzanie nowych członków i przekazywanie wiedzy przez odchodzących członków jest istotną częścią powodzenia działalności tej sieci.

UK SVN realizuje swoje cele poprzez regularne spotkania, warsztaty dla przedstawicieli organizacji pozarządowych, studentów zaangażowanych w działalność w organizacjach studenckich, publikowanie informatorów i materiałów edukacyjnych oraz przez promocję idei wolontariatu studenckiego polegającą na przyznawaniu nagród dla najlepszych studentów wolontariuszy oraz pracowników uczelni promujących wolontariat. Z informacji uzyskanych od przedstawiciela UK SVN wynika, że w ostatnim okresie organizacja ta rozpoczęła współpracę z organizacjami partnerskimi o podobnym profilu działania z różnych państw Europy w zakresie zarządzania i szkolenia studentów wolontariuszy podejmujących międzynarodowe staże.

Innym przykładem organizacji mającej łączyć akademię z partnerami z otoczenia społecznego jest The Culture Capital Exchange (TCCE). Jeżeli UK SVN koncentruje się na aktywizacji wolontariackiej studentów, to TCCE stara się łączyć badaczy akademickich z artystami i przemysłami kreatywnymi. TCCE powstała w 2005 roku przy King's College w celu realizacji projektu ze środków uzyskanych w ramach dofinansowania z HEIF (Higher Education Innovation Fund). W trakcie wizyty studyjnej przedstawicielka TCCE tak opowiadała o początkach organizacji:

w tamtym czasie zaczęto promować tzw. wymianę wiedzy (*knowledge exchange*) i pewne modele współpracy postawały w obszarze nauk ścisłych, ale nie było tendencji do włączania sektora sztuki. Tak więc na początku skupiliśmy się na sieciowaniu środowisk wywodzących się ze świata sztuki. Gdy zakończyły się projekty, z których byliśmy finansowani, staliśmy się

niezależni od King's College i postanowiliśmy kontynuować tę działalność. Zaczęliśmy wtedy organizować dużo wydarzeń, na które zapraszaliśmy ludzi ze świata sztuki i nauki, co bardzo odpowiadało obu stronom. Stworzyliśmy też niewielki fundusz, z którego można było finansować projekty oparte na współpracy pomiędzy sztuką a nauką. King's College zasugerował, żebyśmy się uniezależnili, i tak się stało.

Wówczas też podjęta została decyzja o przekształceniu w przedsiębiorstwo z ograniczoną odpowiedzialnością, co było – według informator-ki związanej z TCCE – lepszym rozwiązaniem niż staranie się o wpis jako przedsiębiorstwo działające w interesie społecznym (*community interest company*) albo organizacja pożytku publicznego (*charity*).

Obecnie TCCE koncentruje się na pozyskiwaniu środków na projekty realizowane we współpracy z siecią uniwersytetów oraz firm i organizacji pozarządowych zajmujących się kulturą i przemysłami kreatywnymi. Największym projektem jest Creativeworks London⁹, realizowany ze środków AHRC (Arts and Humanities Research Council). Projekt polega na finansowaniu wymiany wiedzy między twórcami i działaczami z obszaru sztuki oraz badaczami akademickimi. Przykładem tego typu wymiany, która uzyskała dofinansowanie w ramach projektu zarządzanego przez TCCE, może być współpraca Royal Society of Portrait Painters (RSPP) z badaczką z Kingston University. Zgodnie z opisem ze strony internetowej

Rolą RSPP jest rozwój ogólnego rynku portretów i zapewnienie przyszłości praktykującym artystom portrecistom [...]. Projekt obejmował badania nad zmieniającą się dynamiką współczesnego malarstwa portretowego oraz prognozowanie krótko- i długoterminowych trendów na rynku malarstwa portretowego w celu poinformowania RSPP o długoterminowej strategii marketingowej i umożliwienia organizacji skutecznego wypełniania jej roli¹⁰.

⁹ *Knowledge Exchange Programme*, <http://www.creativeworkslondon.org.uk/knowledge-exchange-programme/#cwl-festival-4> (dostęp 19 III 2019).

¹⁰ *Ibidem*.

Omawiając różne formy związków uczelni z trzecim sektorem i światem sztuki, należy wspomnieć o sieci MARCH, która została przywołana i scharakteryzowana w trakcie wywiadów przez jedną z informaterek. We wrześniu 2018 roku UK Research and Innovation (UKRI) przyznało 8 milionów funtów na cykl badań przygotowanych przez grupę prawie stu instytucji partnerskich, w tym ponad dwudziestu organizacji pozarządowych, skupiających naukowców, lekarzy, pracowników trzeciego sektora, którzy wspólnie zamierzają zbadać, w jaki sposób zasoby społeczno-kulturowe (w tym sztuka, obiekty dziedzictwa, biblioteki, parki, działki, stowarzyszenia wolontariuszy i grupy społeczne) mogą poprawić zdrowie psychiczne i dobre samopoczucie w wymiarze społecznym¹¹. Zwraca uwagę znaczny zasięg przedsięwzięcia przy jedocześnie stosunkowo wąskim zdefiniowaniu celów badawczych. Można powiedzieć, że sieć MARCH, jako stosunkowo luźna sieć współpracy, przypomina trochę TCCE w pierwszej fazie jego istnienia, zanim organizacja przekształciła się w przedsiębiorstwo. Sieć MARCH podobnie jak TCCE powstała w związku ze staraniami grantowymi. O ile obydwie środowiska skupiają naukowców i przedstawicieli trzeciego sektora, to sieć MARCH wyróżnia jednak bardziej badawcze podejście¹².

Podsumowując tę część, można powiedzieć, że w Wielkiej Brytanii funkcjonują różne organizacje mające na celu łączyć szkolnictwo wyższe i badaczy z trzecim sektorem i działalnością na polu kultury. Mają one odmiennie określone priorytety i inną perspektywę działania, ale łącznie odgrywają istotną rolę w dialogu organizacji pozarządowych i uczelni poprzez wymianę doświadczeń i informacji, budowę sieci kontaktów czy wspólne działania.

¹¹ Ibidem.

¹² Zob. więcej na <https://blogs.ucl.ac.uk/iehc/2018/09/05/launching-the-march-network-social-cultural-and-community-assets-for-mental-health/> (dostęp 19 III 2019).

Strategia

Kilkakrotnie w trakcie badań powracał wątek konieczności planowania współpracy i uwzględnienia jej w misji uczelni. Jak ujął to jeden z informatorów:

Skutecznym sposobem włączenia działań społecznych jest ich wpisanie do strategicznego planu lub wizji instytucji. Gwarantuje to, że integracja działań społecznych i zasobów niezbędnych do jej wsparcia jest priorytetem w instytucji.

W toku badań przywołany został w tym kontekście przykład Uniwersytetu w Manchesterze, w którego strategii zapisano:

Angażując wielu ludzi i wiele organizacji i współpracując z nimi, wykorzystamy naszą wiedzę, zasoby i atrakcje dla odwiedzających, aby dokonać zmian w obrębie naszej uczelni, społeczności lokalnych i całego społeczeństwa¹³.

W dokumentach tej uczelni mocno podkreśla się znaczenie społecznej odpowiedzialności uniwersytetu. Tę zaczerpniętą od organizacji o charakterze stricte komercyjnym zasadę społecznej odpowiedzialności biznesu można odnaleźć w strategiach wielu uczelni brytyjskich.

Często przejawia się ona właśnie w podkreślaniu w strategii albo misji uczelni celu w postaci współpracy z organizacjami pozarządowymi. Na przykład w strategii University of Cardiff można przeczytać, że uczelnia będzie „kontynuować wsparcie dla lokalnych organizacji trzeciego sektora”¹⁴. Jeden z ekspertów przekonywał, że taki zapis w misji ma sens, nawet jeżeli jest to względnie ogólne sformułowanie, ponieważ deklaracje

¹³ *Manchester 2020. The University of Manchester's Strategic Plan*, <http://documents.manchester.ac.uk/display.aspx?DocID=25548> (dostęp 19 III 2019).

¹⁴ *Cardiff University – Corporate Social Responsibility Policy*, https://www.cardiff.ac.uk/__data/assets/pdf_file/0018/202626/Corporate-social-responsibility-policy.pdf (dostęp 19 III 2019).

takie stanowią punkt odniesienia w przypadku ewaluacji i oceny realizacji strategii rozwoju. W związku z tym nawet jeżeli w celu wykazania się postępem we wdrażaniu strategii stworzony zostanie mały dział zajmujący się współpracą z trzecim sektorem, to istnieje duże prawdopodobieństwo, że osoby zatrudnione w tej jednostce będą przekonywać władze uczelni do rozszerzenia współpracy i podejmowania kolejnych działań. Tak zdaniem jednego z ekspertów wyglądały na wielu brytyjskich uczelniach początki Volunteering Office (biur do spraw wolontariatu) bądź analogicznych jednostek, których działania zostaną omówione w dalszej części rozdziału.

Niektóre uczelnie brytyjskie nie ograniczają się tylko do wpisania społecznej odpowiedzialności biznesu i współpracy z trzecim sektorem do ogólnej strategii albo misji jednostki, ale decydują się na opublikowanie dłuższych dokumentów określających bardziej szczegółowo zasady współpracy z organizacjami pozarządowymi. Przykładowo University of London przyjął dwunastostronicowy *Corporate Social Responsibility Statement*, w którym precyzuje cele działania w tym zakresie i sposoby ich realizacji:

Naszą ambicją jest uczynienie z uniwersytetu wiodącego centrum doskonalenia w zakresie zaangażowania publicznego – i opracowaliśmy strategię, aby to zrealizować¹⁵.

Jak można się dowiedzieć z przywołanego dokumentu, University of London jest jednym z ponad osiemdziesięciu uniwersytetów, które podpisały *Manifesto for Public Engagement*. Ta deklaracja zaangażowania publicznego jest krótkim dokumentem, którego istota sprowadza się do potwierdzenia, że „uniwersytety i instytuty badawcze ponoszą odpowiedzialność za przyczynianie się do rozwoju społeczeństwa poprzez swoje publiczne zaangażowanie i mają wiele do zyskania w zamian”¹⁶.

¹⁵ *University of London – Corporate Social Responsibility Statement*, https://london.ac.uk/sites/default/files/2017-10/Corporate_Social_Responsibility_Statement_external.pdf (dostęp 19 III 2019).

¹⁶ *The Engaged University. A Manifesto for Public Engagement*, https://www.publicengagement.ac.uk/sites/default/files/publication/nccpe_manifesto_for_public_engagement_2019_0.pdf (dostęp 19 III 2019).

Co ważne, dokument ten przygotowany został przez National Coordinating Centre for Public Engagement (NCCPE). Jest to organizacja powstała w 2008 roku w ramach współpracy międzyuczelnianej (University of Bristol i University of the West of England były pierwszymi gospodarzami goszczącymi siedzibę NCCPE) i finansowana przez główne agencje zajmujące się dysponowaniem publicznych środków na cele nauki (Higher Education Funding Council for England [HEFCE], Research Councils UK i Wellcome Trust) oraz z innych długookresowych grantów. Celem NCCPE jest działanie na rzecz zaangażowania publicznego uczelni rozumianego jako wszelkie „sposoby, za pomocą których działalność badawcza i dydaktyczna uczelni oraz płynące z nich korzyści mogą być udostępniane społeczeństwu”¹⁷ poprzez wspieranie dobrych praktyk zaangażowania publicznego uczelni i budowanie sieci partnerskich (np. przez szkolenia, doradztwo, konsultacje, konferencje, publikacje i projekty). Strona internetowa NCCPE stanowi olbrzymią bazę przykładów współpracy uczelni z otoczeniem społecznym¹⁸. Warto dodać, że NCCPE prowadzi również roczny cykl szkoleń (Engage Academy) przygotowany z myślą o pracownikach szkolnictwa wyższego, którzy zawodowo zajmują się współpracą z interesariuszami zewnętrznymi¹⁹.

Można zatem powiedzieć, że cele i metody działania NCCPE przypominają omówione w poprzednim fragmencie działania organizacji parasolowych. Różnica polega na tym, że w wypadku NCCPE są one skierowane przede wszystkim do uczelni wyższych, które zachęca się w ten sposób do głębszej współpracy z partnerami zewnętrznymi. Biorąc pod uwagę fakt, że ponad osiemdziesiąt instytucji badawczo-dydaktycznych podpisało *Manifesto for Public Engagement*, można powiedzieć, że w sektorze brytyjskiego szkolnictwa wyższego filozofia społecznej odpowiedzialności uczelni

¹⁷ *What is public engagement?*, <https://www.publicengagement.ac.uk/about-engagement/what-public-engagement> (dostęp 19 III 2019).

¹⁸ *Vision, mission and aims*, <https://www.publicengagement.ac.uk/about-us/vision-mission-and-aims> (dostęp 19 III 2019).

¹⁹ *Engage Academy*, <https://www.publicengagement.ac.uk/nccpe-projects-and-services/professional-development/engage-academy> (dostęp 19 III 2019).

stanowi wyraźny trend, który znajduje odzwierciedlenie w omówionych na początku tego rozdziału dokumentach przyjmowanych przez poszczególne uczelnie.

Polityka krajowa

Analizując zebrany materiał badawczy, obok wypowiedzi informatorów warto dostrzec także to, co nie zostało powiedziane. W tym kontekście do pewnego stopnia zaskakujące może być, że eksperci pytani o działania, które należy podjąć w celu zintensyfikowania współpracy uczelni wyższych z organizacjami pozarządowymi, w zasadzie nie wskazywali na konieczność zmian prawnych czy potrzebę podejmowania jakichś decyzji politycznych. Jeden z badanych wprost stwierdził, że wzmocnienie współpracy to „nie jest kwestia jakichś rozwiązań prawnych, ale oddolnych działań”, a następnie, że

Wolontariat w Wielkiej Brytanii jest ogólnie uregulowany w niewielkim stopniu. Jeżeli chodzi o określenie zasad działań wolontariuszy, inne akty prawne mogą mieć większe znaczenie dla funkcjonowania trzeciego sektora niż przepisy regulujące bezpośrednio działanie organizacji dobroczynnych i wolontariatu. W szczególności należy podkreślić, że może istnieć pewna dwuznaczność prawna co do tego, czym właściwie jest rola społeczna opisana jako „wolontariusz” (które to określenie jest w dużej mierze ignorowane przez brytyjski system prawny) lub „praca wolontariacka” (nieodpłatna praca z szeregiem możliwych cech charakterystycznych dla konwencjonalnego płatnego zatrudnienia), która może wynikać z brytyjskiego prawa pracy lub prawa umów. Luźne otoczenie regulacyjne dotyczące wolontariuszy istnieje w dużej mierze dlatego, że zasady określające ich funkcjonowanie regulowane są przez akty z zakresu kodeksu karnego (Tort Law), prawo pracy, prawo umów itp.

Równocześnie jednak nawet jeżeli status wolontariusza i inne kwestie nie są wyraźnie zdefiniowane, w trakcie badań pojawiła się krytyka brytyjskiego systemu prawnego za brak przejrzystości wynikający ze zbyt dużej liczby rodzajów organizacji zajmujących się działalnością społeczną.

Katalog ten obejmuje podmioty takie, jak stowarzyszenie bez osobowości prawnej (*unincorporated association*), fundusz charytatywny (*charitable trust*), zarejestrowana organizacja charytatywna (*charitable incorporated organisation*), spółka non profit z odpowiedzialnością ograniczoną wysokością poręczenia (*company limited by guarantee*), przedsiębiorstwo społeczne (*social enterprise*), stowarzyszenie pożytku publicznego (*community benefit society*), spółdzielnia (*cooperative society*) czy spółka pożytku publicznego (*community interest company*).

Inna ekspertka zwróciła uwagę na to, że decyzje polityczne mające wpływ na intensywność współpracy szkolnictwa wyższego z trzecim sektorem nie ograniczają się do zmian w prawie. Pojawił się przykład wprowadzenia przez Research Excellence Framework (REF), instytucję zajmującą się ewaluacją i parametryzacją brytyjskich instytucji szkolnictwa wyższego, zasady, że 25% oceny uczelni ma zależeć od ich wpływu społecznego. W trakcie badań nie spotkaliśmy się z krytyką tego systemu, ale zapis ten został uznany w mediach za bardzo kontrowersyjny. Oto fragment jednego z artykułów:

Po 2012 roku zgodnie z obowiązującym prawem REF stał się jednostką odpowiedzialną za przydzielanie uniwersytetom środków na badania naukowe. Główną innowacją tej instytucji jest to, że chce nagradzać zaangażowanie poza środowiskiem akademickim, a plan polega na uzależnieniu 25% wagi przyznawanej uczelniom punktacji (innymi słowy przeznaczeniu jednej czwartej brytyjskiego finansowania badań uniwersyteckich) od wpływów na otoczenie społeczne. To jest nielogiczne i niebezpieczne. To sprawi, że uniwersytety będą wkładały wiele wysiłku w robienie rzeczy, których nie powinny robić. Uniwersytety nie są firmami, gazetami ani pseudoorganizacjami pozarządowymi. Brytyjskie uniwersytety są dobre w tym, co robią, biorąc zwłaszcza pod uwagę poziom dostępnych im zasobów, i należy je zachęcać do bezinteresownego odkrywania prawdy. Brzmi to kuriozalnie, ale uniwersytety nie mają wpływać na świat – a przynajmniej nie w jakimkolwiek bezpośrednim sensie²⁰.

²⁰ A. Oswald, *REF should stay out of the game*, „Independent”, 26 XI 2009, <https://www.independent.co.uk/news/education/higher/andrew-oswald-ref-should-stay-out-of-the-game-1827306.html> (dostęp 19 III 2019).

Bez względu na stanowisko w przywołanej debacie można powiedzieć, że brytyjska polityka wzmocnienia współpracy uczelni z otoczeniem społecznym jest obecna, ale nie przyjmuje charakteru bezpośredniego przymusu polegającego na odgórnym wpisaniu w akty prawne obowiązku współpracy uczelni wyższych z interesariuszami zewnętrznymi. Ma ona raczej subtelniejszy charakter i jest realizowana przez wyspecjalizowane agencje na poziomie niższym niż rządowy i parlamentarny. Jej kluczowym elementem jest wprowadzenie kryterium wpływu na otoczenie społeczne przy ocenie działalności jednostek akademickich, co przekłada się na ich dofinansowanie. Ale jednocześnie dostarcza się instytucjom szkolnictwa wyższego narzędzia w postaci finansowego wspierania działań NCCPE, które szkoli pracowników sektora szkolnictwa wyższego i pokazuje, jak uczelnie mogą stać się bardziej społecznie odpowiedzialne między innymi poprzez współpracę z organizacjami pozarządowymi.

Biura do spraw wolontariatu

Podczas gdy REF, NCCPE i różne organizacje parasolowe stwarzają kontekst instytucjonalny, a strategię działania określają cele, podstawowymi komórkami realizującymi strategię są powoływane wewnątrz uczelni jednostki zajmujące się współpracą z organizacjami pozarządowymi. Nie ma tu jednolitego modelu. Czasami jest to jedna osoba lub dwie w ramach biura karier, w biurze przedsiębiorczości studenckiej albo w biurze do spraw kontaktów z otoczeniem, ale czasami też odrębny zespół, który może przyjmując na przykład nazwę Volunteering Team albo Volunteering Office. Na uczelniach brytyjskich współpracą z trzecim sektorem mogą zajmować się Volunteering Service Manager, Volunteer Coordinator, Student Opportunities Manager, Community Volunteering Officer, Volunteer Coordinator. Osoby zatrudnione na tego rodzaju stanowiskach mogą mieć różny zakres obowiązków, ale odgrywają one kluczową rolę we wdrażaniu zapisów dotyczących współpracy z interesariuszami zewnętrznymi zawartych w strategii uczelni. Równocześnie, jak stwierdził jeden z informatorów pracujący na

stanowisku Community Volunteering Officer, osoby pełniące takie funkcje często też lobbują władze uczelni w celu wprowadzenia zapisów wspierających współpracę z trzecim sektorem.

Jedno z biur wolontariatu tak określiło swoje zadania:

- znajdowanie odpowiednich ofert wolontariatu dostosowanych do potrzeb zarówno osób indywidualnych, jak i grup studentów zainteresowanych wolontariatem;
- zachęcanie do podejmowania działalności społecznej i zaangażowania w wolontariat;
- promocja dobrych praktyk w pracy z wolontariuszami we wszystkich organizacjach zaangażowanych w wolontariat;
- organizacja szkoleń i akredytacje dla potencjalnych wolontariuszy, menedżerów wolontariuszy i infrastruktury wolontariackiej;
- ścisła współpraca z różnymi instytucjami publicznymi, wolontariackimi i prywatnymi, a także z grupami społecznymi i grupami wyznaniowymi pod kątem tworzenia stanowisk w wolontariacie;
- analiza projektów aktów prawnych i przepisów, które mogą mieć wpływ na funkcjonowanie wolontariatu;
- uczestnictwo w kampaniach dotyczących wolontariuszy lub wolontariatu;
- lobbing na rzecz strategicznego planowania na poziomie regionalnym i krajowym²¹.

Inna jednostka do spraw wolontariatu tak opisuje swoją działalność:

organizujemy targi wolontariackie Volunteering Abroad Fairs oraz takie wydarzenia promujące postawy prospołeczne jak Get Involved Week, dostarczamy oferty wolontariatu, prowadzimy regularne warsztaty rozwoju umiejętności, jesteśmy partnerami w różnych programach społecznych, przyznajemy różne nagrody, w tym Royal Holloway Passport Award²².

²¹ *Volunteering*, <https://student.londonmet.ac.uk/life-at-london-met/social-and-recreational-activities/volunteering/> (dostęp 19 III 2019).

²² *About us – Royal Holloway, University of London*, <https://intranet.royalholloway.ac.uk/volunteering/aboutus.aspx> (dostęp 19 III 2019).

Podobne zapisy można znaleźć na stronach wielu innych uczelni brytyjskich.

Jak zatem widać, biura do spraw wolontariatu odgrywają istotną rolę jako jednostki wdrażające i koordynujące działania na rzecz współpracy uczelni z trzecim sektorem. Bez ich udziału zapisy strategii uczelni dotyczące współpracy z trzecim sektorem w znacznie większym stopniu pozostawałyby jedynie na papierze. Konkludując, można więc uznać, że na wielu brytyjskich uczelniach nastąpiła instytucjonalizacja polityki współpracy z trzecim sektorem.

Przykłady konkretnych rozwiązań wdrożeniowych

Do tej pory omówione zostały przykłady działań, które nie tyle bezpośrednio prowadzą do wzmocnienia współpracy uczelni z trzecim sektorem, ile stwarzają ku temu sprzyjające warunki poprzez adekwatne określenie ogólnych celów działania instytucji organizacji edukacyjno-badawczych i powołanie wyspecjalizowanych jednostek wewnątrz nich albo na zewnątrz (organizacje parasolowe). Stworzenie odpowiednich ram instytucjonalnych ma fundamentalne znaczenie, jeżeli dąży się do wprowadzenia długotrwałych efektów na dużą skalę. Ale bezpośrednio rezultaty przynoszą konkretne inicjatywy, projekty i działania.

W tej części przywołane zostaną przykłady sprawdzonych rozwiązań, które zostały zidentyfikowane w trakcie badań.

1. **Polityka wolontariatu pracowniczego** (*staff volunteering policy*) polega na motywowaniu pracowników do działań na rzecz społeczności. W jednym z dokumentów można przeczytać: „zachęcamy pracowników do angażowania się w inicjatywy, które przynoszą korzyści szerszej społeczności i społeczeństwu poprzez takie działania, jak *payroll giving* oraz osobiste angażowanie się w działalność charytatywną. Wspieramy też zaangażowania personelu w działania związane ze zbieraniem funduszy na wybraną organizację charytatywną i przedsięwzięcia obywatelskie i publiczne”²³.

²³ *University of London...*, op. cit.

Payroll giving to brytyjskie rozwiązanie prawne polegające na tym, że pracownicy zostają zwolnieni z opodatkowania za kwotę przekazaną na rzecz organizacji pożytku publicznego (*registered charity*). Ponad osiem i pół tysiąca brytyjskich pracodawców uczestniczy w projekcie, przekazując odpowiednie dokumenty i pokrywając często koszty administracyjne takich transakcji, a czasami nawet wpłacając na ten sam cel równowartość wsparcia pracownika (*matching funds*), co podwaja poziom przekazanych organizacji funduszy²⁴.

Informator pracujący na londyńskim uniwersytecie stwierdził, że w przypadku jego miejsca pracy polityka wolontariatu pracowniczego polega na tym, że każdy zatrudniony może w ramach godzin pracy spędzić dwa dni w ciągu roku, udzielając się jako wolontariusz. Każdy ma prawo samodzielnie wybrać organizację pozarządową, na której rzecz będzie pracować, ale czasami sugeruje się, aby była to organizacja, która współpracuje z biurem do spraw wolontariatu danej uczelni. Polityka ta ma na celu wyrobić odpowiednie wzorce zachowań wśród pracowników i przekonać ich w ten sposób do zaangażowania się w działalność prospołeczną. W wypadku uczelni dodatkową motywacją jest danie dobrego przykładu studentom, z którymi pracownicy czasami równocześnie pracują na rzecz tych samych organizacji. W ocenie informatora na reprezentowanej przez niego uczelni w programie uczestniczy na razie jedynie około 3–5% pracowników, ale chociaż projekt został wprowadzony już jakiś czas temu, to dopiero niedawno zaczął być promowany, przez co wcześniej wielu pracowników nawet nie zdawało sobie sprawy z jego istnienia.

2. **Wolontariat w ramach uczelni.** Należy zacząć od tego, że większość uczelni brytyjskich ma status organizacji pożytku publicznego (*charities*) i może zbierać fundusze dokładnie na tych samych zasadach co Oxfam czy Greenpeace. Wiele uczelni, od University of

²⁴ *Payroll giving*, https://en.wikipedia.org/wiki/Payroll_giving (dostęp 19 III 2019).

Oxford i University of Cambridge poczynając, zatrudnia fundraiserów, którzy starają się uzyskać dodatkowe fundusze na badania i działalność tych instytucji tak samo, jak robią to inne organizacje pożytku publicznego (np. przez zbiórki czy darowizny). Zdarza się, że studenci wykonują pracę wolontariacką na rzecz uniwersytetu, pomagając na przykład przy zbieraniu funduszy, organizacji konferencji i innych wydarzeń albo pracując przez określoną liczbę godzin w uczelnianym muzeum albo w bibliotece²⁵.

Odrębną formą wolontariatu na uczelni jest prowadzenie przez pracowników i studentów działalności non profit na rzecz społeczności lokalnej i osób potrzebujących za pośrednictwem specjalnie powołanej do tego struktury. Najlepszym przykładem tego rodzaju działalności są uczelniane poradnie prawne (ang. *legal clinic*), w ramach których studenci prawa za darmo udzielają porad, uzyskując jednocześnie doświadczenie zawodowe. Informator, który sam taką poradnię na jednej z uczelni w Londynie założył, stwierdził, że w Wielkiej Brytanii ta forma działania *pro bono* nie jest jeszcze tak rozpowszechniona jak w Stanach Zjednoczonych, gdzie podobne komórki funkcjonują w zasadzie przy każdym wydziale prawa, ale popularność inicjatywy wzrasta. Zaznaczył też, że z porad korzystają nie tylko jednostki nieradzące sobie z interpretacją aktów prawnych i przygotowaniem pism procesowych, ale też różne organizacje pozarządowe, także te działające na polu kultury.

Za jeszcze inną formę wolontariatu dostępną w ramach uczelni należy uznać jednorazowe akcje na rzecz społeczności lokalnej. Informator pracujący na stanowisku Community Volunteering Officer na jednym z uniwersytetów podał jako przykład zachęcenie grupy

²⁵ Przykładowo aktualne oferty wolontariatu na rzecz University of Cambridge można znaleźć na <https://www.cam.ac.uk/about-the-university/volunteer/volunteer-roles> (dostęp 19 III 2019). W momencie odwiedzania tej strony w ramach analizy *desk research* poszukiwano między innymi osób, które będą pomagać w organizacji ceremonii zakończenia studiów oraz przy festiwalach i konferencjach, wolontariuszy do muzeum uniwersyteckiego i osób, które będą wprowadzać informacje do baz danych.

studentów do wspólnego posprzątania i odnowienia historycznego skweru w najbliższym otoczeniu budynków uczelni. Uściślił, że nie były to działania prowadzone podczas jakichkolwiek zajęć albo obowiązkowych, wynikające na przykład z konieczności odbycia wolontariatu w celu uzyskania dyplomu. Studenci otrzymali natomiast certyfikat i zaświadczenie o liczbie przepracowanych społecznie godzin.

Wiele uniwersytetów wspiera również swoich studentów w tworzeniu własnych projektów wolontariatu, począwszy od małego i dobrze zdefiniowanego projektu, takiego jak zorganizowanie sprzątania zaniedbanego cmentarza, aż po założenie pełnoprawnych organizacji charytatywnych. Te zróżnicowane formy zaangażowania studenckiego określa się jako projekty wolontariatu prowadzone przez studentów (*Student-Led Volunteering Projects*)²⁶. Grupy i projekty wolontariackie kierowane przez studentów są modelem stosowanym na wielu uniwersytetach. Obejmują one studentów pracujących bezpośrednio z organizacjami wolontariackimi z trzeciego sektora w celu opracowania własnych projektów. Na przykład Związek Studentów w Loughborough²⁷ co roku organizuje serię wydarzeń specjalnych, w tym potańcówkę dla osób starszych oraz imprezy artystyczne i spotkania dla dzieci. Wydarzenia te są proponowane i rozwijane przez liderów wolontariatu studenckiego. Jedną z wielu organizacji charytatywnych, które efektywnie korzystają z takiego modelu wolontariatu kierowanego przez studentów, jest organizacja charytatywna Anthony Nolan. Składają się na nią grupy studenckie o nazwie „Marrow” działające na różnych uniwersytetach w całym kraju²⁸. Grupy te są ambasadorami organizacji charytatywnych

²⁶ Przykładem tego rodzaju aktywności uczelni może być przewodnik dla studentów London School of Economics (LSE), dostępny pod adresem <https://info.lse.ac.uk/current-students/careers/resources/volunteering/articles/setting-up-your-own-volunteering-project> (dostęp 19 III 2019).

²⁷ Zob. <https://www.lsu.co.uk/getinvolved/action/> (dostęp 19 III 2019).

²⁸ Zob. <https://www.anthonynolan.org/8-ways-you-could-save-life/volunteer-us/marrow> (dostęp 19 III 2019).

i organizują zbiórki pieniędzy oraz podejmują działania związane z podnoszeniem świadomości, a także zachęcają do zapisywania nowych członków do rejestru szpiku kostnego. Organizacja charytatywna zapewnia studentom wolontariuszom szkolenia i wspiera ich działania, ale pozostawia im dużą swobodę w realizacji celów statutowych.

3. **RAG Student Societies** (RAG rozumiane jest zazwyczaj jako akronim od „Raise and Give” – „Zbieraj i dawaj”) stanowią pod pewnymi względami podobną do omówionych wyżej formę współpracy środowiska akademickiego z organizacjami pozarządowymi. Wyróżnia je to, że RAG societies oparte są na niezależnej działalności studenckiej. Tak jak różne inne towarzystwa studenckie (np. artystyczne, podróżnicze czy sportowe), są to niezależne od uczelni nieformalne organizacje, których działalność jest w relatywnie niewielkim stopniu wspierana przez poszczególne uczelnie (najczęściej udostępniają one pomieszczenie na siedzibę i dofinansowują określone czynności). Studenci odpowiadają za całość funkcjonowania tych organizacji bez nadzoru uczelni. Ewentualne operacje finansowe dokonywane są najczęściej za pośrednictwem Samorządu Studenckiego (*Student Union*), który pozostaje pod względem prawnym niezależny od uniwersytetu. Towarzystwa RAG spośród innych towarzystw studenckich wyróżnia to, że zajmują się zbieraniem środków na działalność dobroczynną.

W trakcie wywiadu przeprowadzonego na potrzeby badań przewodniczący jednego z RAG societies stwierdził, że ich działalność wygląda w ten sposób, że zazwyczaj wiosną wszystkie towarzystwa otwierają rekrutację (obecnie za pomocą formularza internetowego) – zgłaszają się wówczas do nich organizacje pozarządowe (nawet kilkaset) szukające funduszy. Zarząd RAG society wybiera zwykle 3–5 organizacji, na rzecz których będzie przez kolejny rok akademicki prowadził zbiórki. Dąży się do dywersyfikacji tych organizacji (np. jedna zajmująca się działalnością kulturalno-artystyczną i jedna pomagająca osobom potrzebującym, jedna lokalna,

z najbliższego otoczenia uniwersytetu, i równocześnie na przykład zbiórka na rzecz organizacji pomagającej szkołom w Afryce), tak aby każdy darczyńca mógł znaleźć cel, z którym się identyfikuje. Istnieją przeróżne formy zbierania środków przez studentów z RAG societies, takie jak kwesta przed uczelnią, przygotowanie targów książek i podręczników akademickich, organizacja charytatywnych meczów oraz koncertów muzycznych, wydawanie i sprzedaż satyrycznych periodyków. Wszystkie te wydarzenia znajdują swoją kumulację w trakcie jednego tygodnia (tzw. *RAG week*), kiedy odbywa się też wiele barwnych i zabawnych konkursów (takich jak *jailbreak*, w trakcie którego należy w ciągu określonego czasu – na przykład trzydziestu sześciu godzin – odjechać jak najdalej od uczelni bez wydawania pieniędzy i zebrać środki na dany cel dobroczynny). Należy stwierdzić, że całość działalności podejmowana jest w zasadzie bez żadnego wsparcia i kontroli ze strony licznych uniwersytetów, przy których studenci działają w ramach mniejszych lub większych RAG societies. Już od drugiej połowy XIX wieku kolejne pokolenia dobrowolnie angażują się w tego rodzaju działalność. W pierwszych tygodniach roku akademickiego studenci spotykają się z wolontariuszami towarzystw studenckich, które zachęcają do zaangażowania się w ich działalność, ale wielu zna je już wcześniej z barwnych zabaw na ulicach w trakcie RAG weeks oraz z opowieści starszych znajomych. Przewodniczący jednego z RAG societies w trakcie wywiadu stwierdził, że przed pójściem na uczelnię usłyszał od rodziców, że tak naprawdę poczuje, czym są studia, jeżeli zapisze się do jednego czy dwóch towarzystw studenckich. Dodał też, że w ciągu dwóch pierwszych lat wykazał się zaangażowaniem i sukcesami, co sprawiło, że został wybrany najpierw zastępcą, a potem prezesem na roczną kadencję. Oceniał, że może to w przyszłości wzmocnić jego pozycję na rynku pracy, ponieważ „wszyscy wiedzą, ile można się nauczyć w RAG society i jakie kompetencje musi mieć ktoś, kto został wybrany przewodniczącym”.

Biorąc pod uwagę przywołane powyżej informacje o długotrwałej tradycji oddolnego samoorganizowania się studentów, należy stwierdzić, że RAG societies świadczą dobitnie o tym, że oprócz rozmaitych rozwiązań prawnych mających wspierać zaangażowanie społeczne uczelni albo ich współpracę z organizacjami trzeciego sektora ważne jest coś, co można określić kulturą zaangażowania społecznego. Można ją rozumieć jako rozpowszechnione przekonanie o sensowności samodzielnego angażowania się w społeczeństwo obywatelskie. Powszechność takiej postawy ułatwia funkcjonowanie organizacji pozarządowych i współpracę z nimi, ale nie można jej oczywiście wprowadzić jednym dekretem. Budowanie kultury proobywatelskiej to długotrwały proces i różne narzucane rozwiązania mogą go wręcz utrudnić.

4. **Wolontariusze jako wykładowcy** to kolejna dobra praktyka, która została zidentyfikowana w trakcie badań. Doskonałym przykładem jej zastosowania może być program Global Citizenship Scheme realizowany od pięciu lat na University College London (UCL). Umożliwia on studentom w ciągu mniej więcej dwutygodniowych kursów po zakończeniu semestru letniego zdobycie wiedzy na temat najważniejszych aktualnych wyzwań i dylematów globalnych²⁹. W celu przybliżenia specyfiki niektórych problemów społecznych nawiązano współpracę z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się na co dzień danym zagadnieniem. Współpraca umożliwia przedstawicielom organizacji pozarządowych podzielenie się wiedzą w ramach zajęć dla studentów, na tej samej zasadzie, na której zapraszani są na przykład eksperci z branży biznesowej. Oprócz siedmiodniowych cykli szkoleń, jak wynika z wypowiedzi naszego informatora, zawodowo związanego z UCL, studenci przez kolejnych siedem pełnych dni mają możliwość realizacji projektu na rzecz organizacji non profit. Może to być przykładowo udział

²⁹ Więcej informacji na temat programu można znaleźć na stronie internetowej UCL: <https://www.ucl.ac.uk/global-citizenship-programme/> (dostęp 19 III 2019).

w prowadzeniu badań sondażowych albo pomoc w zbieraniu funduszy. W ten sposób studenci poznają nie tylko określony problem globalny, ale też zaznajamiają się z mającymi mu zaradzić działaniami organizacji pozarządowej. Co więcej, w programie Global Citizenship oferowane były także szkolenia medialne dla organizacji trzeciego sektora, a zapewniając dostęp do studia filmowego i wiedzy ekspertów, umożliwiano przygotowanie kampanii informacyjnej na temat wybrany przez organizację non profit. Korzyść organizacji trzeciego sektora z udziału w projekcie polega na tym, że zdobywają one narzędzia do prowadzenia skuteczniejszej kampanii, ale także na tym, że więcej młodych obywateli rozumie istotę problemu, z którym mierzy się dana instytucja, podejmowane przez nią działania oraz związane z nimi problemy. Uczelnia zaś nie tylko zyskuje instruktorów znających dany problem od strony praktycznej, ale też realizuje misję kształcenia zarówno eksperckiego i zawodowego, jak i obywatelskiego.

Podobny pod pewnymi względami program oferowany jest na University of Manchester. Studenci wszystkich kierunków studiów mogą ubiegać się o uzyskanie Stellify Award (wcześniej określonej jako Manchester Leadership Award). Uzyskują ją, jeżeli zdobędą zaliczenie z trzech kursów dotyczących wyzwań etycznych współczesnego świata, udokumentują uczestnictwo w czterdziestu godzinach wolontariatu i będą działać jako liderzy społeczności studenckiej w samorządzie studenckim, w organizacji lub w towarzystwie studenckim. Wszystkie te aktywności zostaną odnotowane w suplementcie, a dodatkowo zostanie przyznany im dyplom w trakcie ceremonii zakończenia studiów³⁰.

5. **Targi wolontariatu** (*volunteering fairs*), spotykane na różnych uczelniach w całej Wielkiej Brytanii, stanowią kolejny przykład dobrej praktyki. Zwykle raz w roku organizacje społeczne zapraszane

³⁰ *About the Stellify Award*, <http://www.stellify.manchester.ac.uk/stellify-award> (dostęp 19 III 2019).

są na kampus w celu promowania swojej pracy wśród studentów. Uniwersytety najczęściej bezpłatnie udostępniają im miejsce na rozłożenie stanowisk oraz zaprezentowanie (np. na scenie) profilu działalności, przedstawienie możliwości zrealizowania praktyk przez studentów albo opowiedzenie o innych formach współpracy. Uniwersytety zlokalizowane w tym samym regionie Zjednoczonego Królestwa czasami wspólnie koordynują organizację targów, aby umożliwić partnerom społecznym dotarcie do jak największej liczby odbiorców.

6. **Prace dyplomowe** na tematy konsultowane z organizacjami pozarządowymi to jeszcze jedna forma współpracy przywołana przez informatora w trakcie badań. Praktykowana jest ona na przykład na UCL i LSE. Programy te powstały z inicjatywy biur do spraw wolontariatu i pozwalają studentom w zamian za udostępnione informacje i dane opracować prace dyplomowe, które stanowią odpowiedź na pytania zadane przez organizacje pozarządowe albo wspólnie z nimi sformułowane. Jak twierdzi informator:

Zasadniczo jest to świetny pomysł, ponieważ pozwala organizacjom pozarządowym angażować się od najwcześniejszych etapów badań i współpracować ze studentami działającymi pod opieką najlepszych naukowców [...], aby pomóc im lepiej wspierać ich pracę. Dobra rozprawa może zawierać wskazówki dla polityków albo stanowić przydatne opracowanie, które zostanie wykorzystane we wnioskach o finansowanie działań organizacji. Istnieją jednak potencjalne problemy utrudniające użyteczność tego pomysłu. Jest nim na przykład to, że typowy program studiów magisterskich nie pozostawia zbyt wiele czasu na podjęcie znaczącego zaangażowania w celu dogłębnego zbadania problemu. Dlatego studenci mogą nie mieć wystarczającej wiedzy na temat złożoności sytuacji społecznej, którą zajmuje się organizacja pozarządowa

– w takiej sytuacji ostatecznie okazuje się, że to pracownicy danej organizacji mają większą wiedzę, a badania nic nowego nie wnoszą. Mimo krytycznego stanowiska informatora różne uczelnie

podjmują tego rodzaju współpracę i na przykład University of Northampton Changemaker Hub³¹ prowadzi z powodzeniem „kafkę konwersacyjną” dla organizacji trzeciego sektora, w której biorą udział naukowcy i studenci chcący prowadzić badania lub projekty z organizacjami pozarządowymi. W ten sposób dochodzi do wstępnych rozmów w celu ustalenia potrzeb organizacji trzeciego sektora oraz sposobu, w jaki projekty badawcze pracowników uczelni i studentów mogą je wspierać.

Znaczenie internetu

W trakcie badań kilkakrotnie powracał wątek roli internetu w budowaniu bliskiej współpracy organizacji pozarządowych i uczelni. Wskazywano na przykład na znaczenie listy dyskusyjnej JiscMail³², która pracownikom akademickim i praktykom, w tym organizacjom non profit, daje szansę dzielenia się pomysłami i ofertami za pośrednictwem poczty elektronicznej. Ponieważ udostępnianie odbywa się wyłącznie drogą e-mailową, a każda grupa może ustawić odpowiednie parametry, organizacje pozarządowe łatwo i szybko sprawdzają i identyfikują możliwości oraz korzyści związane z danym zaangażowaniem.

Ponadto wskazywano na konieczność dobrego pozycjonowania informacji o wolontariacie i stron biur do spraw wolontariatu na witrynie uczelni. W celu przyciągnięcia jak największej liczby studentów wolontariuszy strony muszą być widoczne, przejrzyste, a informacje na nich aktualne. Jest to ważne, ponieważ „większość brytyjskich uniwersytetów korzysta z jakiejś formy internetowego systemu pośrednictwa, oferując wolontariuszom i menedżerom organizacji trzeciego sektora po prostu ułatwienie nawiązania kontaktu między studentami i organizacjami zewnętrznymi”. Jednocześnie

³¹ *Changemaker at the University of Northampton*, <https://www.northampton.ac.uk/student-life/changemaker/> (dostęp 19 III 2019).

³² www.jiscmail.ac.uk.

jeden z ekspertów zauważył, że „Choć technologia może być niezwykle przydatna, może ona jedynie wzmocnić istniejące związki między uniwersytetem a organizacją charytatywną, a także pomóc nawiązać i utrzymywać relacje ze studentem. Jak dotąd nie istnieje żadna technologia służąca znaczącemu budowaniu tych relacji i zarządzaniu nimi”. Niemniej jednak inny ekspert stwierdził, że znaczenie zapośredniczenia przez internet relacji uczelni z partnerami społecznymi rośnie i widać to w coraz większej liczbie programów (systemów CRM) opracowywanych przez różne firmy (TeamKinetic, MSL, TARGETconnect itp.) w celu wspierania działów wolontariatu na uniwersytetach.

Podsumowanie

Podsumowując zebrane informacje o dobrych praktykach współpracy między sektorem szkolnictwa wyższego i trzecim sektorem w Wielkiej Brytanii, można stwierdzić, że w największym stopniu współpraca ta jest napędzana przez długoletnią kulturę społecznego zaangażowania oraz przez szeroko zakrojoną instytucjonalizację współpracy. Ta ostatnia (wspierana przez niektóre decyzje polityczne, takie jak ta o przyznaniu 25% punktów w parametryzacji za współpracę z interesariuszami zewnętrznymi) doprowadziła do wdrożenia szeregu działań (targi wolontariatu, wolontariat w ramach uczelni, wolontariat pracowniczy, wolontariusze jako wykładowcy i praktyki w organizacjach pozarządowych) stanowiących o intensywnym dialogu uczelni i organizacji pozarządowych.

Bibliografia

- About the Stellify Award*, <http://www.stellify.manchester.ac.uk/stellify-award> (dostęp 19 III 2019).
- About us – Royal Holloway, University of London*, <https://intranet.royalholloway.ac.uk/volunteering/aboutus.aspx> (dostęp 19 III 2019).

- Cardiff University – Corporate Social Responsibility Policy*, https://www.cardiff.ac.uk/__data/assets/pdf_file/0018/202626/Corporate-social-responsibility-policy.pdf (dostęp 19 III 2019).
- Changemaker at the University of Northampton*, <https://www.northampton.ac.uk/student-life/changemaker/> (dostęp 19 III 2019).
- Engage Academy*, <https://www.publicengagement.ac.uk/nccpe-projects-and-services/professional-development/engage-academy> (dostęp 19 III 2019).
- The Engaged University. A Manifesto for Public Engagement*, https://www.publicengagement.ac.uk/sites/default/files/publication/nccpe_manifesto_for_public_engagement_2019_0.pdf (dostęp 19 III 2019).
- Higher Education in Facts and Figures 2016*, <https://www.universitiesuk.ac.uk/facts-and-stats/data-and-analysis/Documents/facts-and-figures-2016.pdf> (dostęp 19 III 2019).
- Higher Education Staff Statistics: UK, 2017/18*, <https://www.hesa.ac.uk/news/24-01-2019/sb253-higher-education-staff-statistics> (dostęp 19 III 2019).
- Holdsworth C., Quinn J., *Student volunteering in English higher education*, „Studies in Higher Education” 2010, nr 35 (1), s. 113–127, <https://doi.org/10.1080/03075070903019856>.
- Knowledge Exchange Programme*, <http://www.creativeworkslondon.org.uk/knowledge-exchange-programme/#cwl-festival-4> (dostęp 19 III 2019).
- Manchester 2020. The University of Manchester’s Strategic Plan*, <http://documents.manchester.ac.uk/display.aspx?DocID=25548> (dostęp 19 III 2019).
- Oswald A., *REF should stay out of the game*, „Independent”, 26 XI 2009, <https://www.independent.co.uk/news/education/higher/andrew-oswald-ref-should-stay-out-of-the-game-1827306.html> (dostęp 19 III 2019).
- Payroll giving*, https://en.wikipedia.org/wiki/Payroll_giving (dostęp 19 III 2019).
- Student Volunteering Network*, <http://www.studentvolunteeringnetwork.org/> (dostęp 19 III 2019).
- University of London – Corporate Social Responsibility Statement*, https://london.ac.uk/sites/default/files/2017-10/Corporate_Social_Responsibility_Statement_external.pdf (dostęp 19 III 2019).
- Vision, mission and aims*, <https://www.publicengagement.ac.uk/about-us/vision-mission-and-aims> (dostęp 19 III 2019).
- Volunteering*, <https://student.londonmet.ac.uk/life-at-london-met/social-and-recreational-activities/volunteering/> (dostęp 19 III 2019).
- What is public engagement?*, <https://www.publicengagement.ac.uk/about-engagement/what-public-engagement> (dostęp 19 III 2019).

Rozpoczynając pracę nad projektem i publikacją, wyszliśmy z założenia, że przede wszystkim potrzebna jest gruntowna wiedza na temat rzeczywistego stanu współpracy uczelni wyższych i organizacji pozarządowych, ze szczególnym uwzględnieniem barier, oraz zbiór inspiracji teoretycznych i dobrych praktyk – zarówno z Polski, jak i z innych krajów – pozwalających pogłębić tę współpracę i zwiększyć jej efektywność. To się nie zmieniło i w dalszym ciągu jesteśmy przekonani, że taka wiedza jest potrzebna. Pozwala ona podejmować skuteczniejsze działania na poziomie lokalnym przez poszczególnych zainteresowanych współpracą pracowników czy osoby kierujące konkretnymi jednostkami organizacyjnymi.

Niemniej jednak w trakcie pracy nad projektem coraz bardziej oczywiste stawało się dla nas to, że jeszcze istotniejsze od drobiazgowej wiedzy o charakterze wdrożeniowym jest zwrócenie uwagi na bardziej podstawową kwestię społecznych funkcji uczelni wyższych. Trudno będzie wprowadzić długotrwałe, efektywne rozwiązania dotyczące omawianej formy współpracy na rzecz społeczeństwa obywatelskiego bez decyzji o charakterze systemowym w obszarze polityki szkolnictwa wyższego.

ISBN: 978-83-8138-152-9

